

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVRIPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOYIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARINING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> "MOTIVATSION YONDASHUV" HAMDA "KREATIV FIKRLASH" TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

ALTERNATIVE METHODS TO RESOLVE DISPUTES RELATED TO DIGITAL ASSETS

Abdusattarov Jaloliddin Sharafutdin ugli

Employee of the Justice Department of Qibray
Justice Administration of Tashkent region

Abstract. This article examines the causes, characteristics, and alternative ways to resolve digital asset disputes. The article analyzes the importance of alternative dispute resolution mechanisms, in particular, arbitration, mediation, and electronic platforms, compared to traditional litigation.

Keywords: digital assets, disputes, alternative dispute resolution methods.

RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI

Abdusattarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li

Toshkent viloyati Adliya boshqarmasi
Qibray tumani Adliya bo'limi xodimi

Annotatsiya. Mazkur maqola raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarning sabablari, xususiyatlari va ularni hal qilishning muqobil usullarini ko'rib chiqadi. Maqolada an'anaviy sud yo'li bilan solishtirganda, alternativ nizolarni hal etish mexanizmlari, xususan, arbitraj, vositachilik va elektron platformalarning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli aktivlar, nizolar, muqobil nizolarni hal etish usullari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N80>

Raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarni hal qilishning muqobil usullari deganda agar ular bilan bog'liq nizo vujudga kelsa ularni hal etishning tartib-taomillari tushuniladi. Bunda boshqa huquqiy munosabatlarda qo'llaniluvchi nizolarni muqobil hal qilish (ADR) usullarini qo'llashimiz mumkin bo'lib hisoblanadi. Hozirgi kunda nizolarni hal qilishning eng samarali usullaridan mediatsiya hamda arbitraj hisoblanadi. Nega deganda, arbitraj qarorlari majburiy bo'lsa (keyinchalik sud orqali ijro xati olingandan keyin), mediativ kelishuv ham tegishli majburiyatlarni yuzaga keltiradi. Quyida nizolarni hal qilishning ushbu usullari yoritiladi hamda uning raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarga qo'llanishining o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi.

Mamlakatimizda bozor iqtisodiyotiga asoslangan munosabatlar jadal rivojlanib borayotganligi sababli subyektlar o'rtasida turli nizolar kelib chiqishi muqarrar; bundan tashqari, amaldagi amaliyot shuni ko'rsatadiki, oilaviy huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan ko'plab ziddiyatli vaziyatlar mavjud; nizoni hal qilish uchun tomonlar bunday vaziyatda mediatsiya tartib-taomilini qo'llashlari ham mumkin bo'ladi. Mediatsiya – taraflarning o'zaro kelishuvi bo'yicha nizoni mediator yordamida hal etish usuli. Mediatorlar

neytral tomon hisoblanadi. Hozirgi vaqtda nizolarni suddan tashqari hal etishga qaratilgan vositachilik-kelishuv jarayoni rivojlangan xorijiy davlatlarning huquqiy tizimlarida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatimizda haqiqiy bozor jarayonlaridan foydalanishni tartibga soluvchi qonunchilik bazasi yaratilishi kerak. “Mediatsiya to‘g‘risida”gi qonunning qabul qilinishi ham ana shunday ezgu maqsadlarga xizmat qilishi bilan ahamiyatli. 2019 yil 1-yanvardan kuchga kirgan bu qonun haqida fikr yuritganda, avvalambor, “mediatsiya” so‘zining lug‘aviy ma‘nosiga to‘xtalish lozim. Vositachilik ma‘nosini anglatuvchi bu atama lotincha “mediare” so‘zidan olingan bo‘lib, jahonning ko‘plab davlatlarida nizolarni tinch yo‘l bilan hal etishning eng maqbul usuli sifatida tan olingan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to‘g‘risida”gi 2022-yil 28-yanvardagi PF60-sonli Farmonining 15-maqsadida nizolarni haetishning muqobil usullaridan keng foydalanish uchun zarur tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlarni yaratish, yarashuv institutini qo‘llash doirasini yanada kengaytirish vazifasi belgilangan. Shu bilan birga mediatsiyaning qo‘llanilishi sud tomonidan ko‘riladigan ishlar hajmini kamaytirishga olib kelishi mumkin. Oliy sudning statistik ma‘lumotlariga ko‘ra 2022-yilda iqtisodiy ishlarda 3568 ta, fuqarolik ishlarda 3265 ta mediatsiya qo‘llanilgan va bu 2021-yilga qaraganda tegishli 1,5 baravar 3 baravarga oshgan.

Tarixni ko‘rib chiqadigan bo‘lsak, mediatsiya amaliyoti Bobil, Qadimgi Yunoniston va Qadimgi Rimda huquq tizimining evolyutsiyasi davrida qonuniylashtirilgan. Mediatsiya nizolarni hal etish vositasi sifatida Yustinian kodeksidan (miloddan avvalgi 6-asr) boshlab Rim huquqida tan olingan. “Vositachi” so‘zi rimliklar tomonidan nizolarni hal qiladigan mutaxassislarga nisbatan ishlatilgan. Ular ruhoniylar va daholar bilan bir darajaga qo‘yilgan. 20-asrning ikkinchi yarmida AQSh, Avstraliya va Buyuk Britaniyada zamonaviy tushunchalarda vositachilik shakllana boshladi. Oilaviy kelishmovchiliklar Yevropadagi vositachilar tomonidan hal qilinadi. Umuman olganda, mediatsiya — bahs-munozaralarni uchinchi betaraf tomon ishtirokida tartibga solishga doir huquqiy texnologiya [1].

Mediatsiya sohasidagi munosabatlarga mediatsiya kelishuvini tuzish, mediatsiya jarayonini o‘tkazish, mediativ kelishuvni tuzish va uni ijro qilish bilan bog‘liq munosabatlar kiradi. O‘zbekiston Respublikasining “Xalqaro shartnomalari to‘g‘risida”gi qonunning 4-moddasiga asosan O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi deganda necha hujjat bilan tuzilishi (xoh u bitta hujjatdan iborat bo‘ladimi, xoh u ikkita hujjatdan iborat bo‘ladimi) yoki o‘zaro bog‘liq bo‘lgan bir qancha hujjatlardan iborat bo‘ladimi)dan, bundan tashqari, o‘zining nomidan va tuzilish shaklidan (shartnoma, konvensiya, bayonnoma, bitim, pakt, akt, xatlar yoki notalar almashinuvi yoki xalqaro shartnomaning boshqacha nomlari va tuzilish usullaridan) qat‘i nazar, O‘zbekiston Respublikasi tomonidan chet davlat, xalqaro tashkilot yoxud xalqaro shartnomalar tuzish huquqiga ega bo‘lgan boshqa subyekt bilan yozma shaklda tuzilgan, xalqaro huquq bilan tartibga solinadigan xalqaro kelishuv tushuniladi. Misol uchun, agar O‘zbekiston Respublikasi Singapur konvensiyasiga qo‘shilsa, chet elda tuzilgan mediativ kelishuvlar O‘zbekiston Respublikasida ushbu Konvensiyada belgilangan qoidalar asosida ijro qilinadi [2]. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi 2-moddasining 1-qismiga asosan fuqarolik huquqiy munosabatlarga fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining huquqiy holatini, mulk huquqi va boshqa ashyoviy huquqlarning, intellektual faoliyat natijalariga bo‘lgan huquqlarning vujudga kelish asoslarini hamda ularni amalga oshirish tartibini belgilash, shartnoma majburiyatlari va o‘zga majburiyatlarni, shuningdek boshqa mulkiy hamda u bilan

bog'liq shaxsiy nomulkiy munosabatlar kiradi. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi qonunning 3-moddasiga asosan tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonunchilikka muvofiq amalga oshiriladigan, o'zi tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskorlik faoliyatidir. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi 11-moddasining 2-qismiga ko'ra mehnat to'g'risidagi qonunchilikda va mehnat haqidagi boshqa huquqiy hujjatlarda, mehnat shartnomasida nazarda tutilgan mehnat shartlarini ish beruvchi tomonidan ta'minlashda xodimning mehnat vazifasini ichki mehnat tartibiga bo'ysungan holda haq evaziga shaxsan bajarishi haqidagi, xodim bilan ish beruvchi o'rtasidagi kelishuvga asoslangan munosabatlar yakka tartibdagi mehnat munosabatlaridir. Ushbu Kodeksning 575-moddasiga asosan hozirda jamoaviy mehnat nizosini mediator ishtirokida hal etish (tartibga solish) ham joriy etilgan. O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 5-moddasiga asosan oilaviy huquqiy munosabatlar nikoh tuzish, nikohning tugatilishi va uni haqiqiy emas deb topish shartlari va tartibini belgilash, oila a'zolari: er-xotin, ota-ona va bolalar (farzandlikka oluvchilar va farzandlikka olinganlar) o'rtasidagi, oila to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan hollarda va doirada esa qarindoshlar hamda o'zga shaxslar o'rtasidagi shaxsiy nomulkiy va mulkiy munosabatlardan iborat. Mediatsiya faqat taraflarning kelishuvi asosida o'tkazilishi mumkin. Shuning uchun mediatsiyada ishtirok etmayotgan uchinchi shaxslarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga, jamoat manfaatlariga daxl qiladigan yoki daxl qilishi mumkin bo'lgan nizolarga nisbatan qo'llanmasligi belgilab qo'yilmoqda.

Mediatsiya ishtirokchilari ushbu Qonunning 10-moddasida belgilab qo'yilgan. Jamoatchilik uchun ochiq bo'lgan sud muhokamasidan farqli o'laroq, mediatsiya konfidensial jarayon hisoblanadi. Konfidensiallik taraflar va mediatorning jarayon paytidagi holatlarni oshkor etmaslik haqidagi majburiyatida ifodalanadi. Jarayon davomidagi ma'lumotlar oshkor qilinmasligi va mediator sudda ushbu ish bo'yicha guvoh sifatida so'roq qilinishi mumkin emas. Ushbu modda qoidalari mediatsiya taomiliga tegishli dalillarni boshqa muhokamalarda (sud, hakamlik) foydalanishga yo'l qo'yilmaslikka qaratilgan. Bunday qoidalarni kiritishdan maqsad mediatsiya jarayonida taraflar ma'lumotlarni oshkor etishlari va kelishmovchiliklarni ochiq ifoda etib, keyinchalik bu muhokamalar ularga qarshi ishlatilishi mumkinligidan qo'rqmasliklari uchun ochiq muhokama va mazmunli muzokarlarni rag'batlantirishdan iborat, shuningdek bu qoidalar nizoga erkin va ijodiy yechimlar topish imkonini beradi. Ushbu qoidalar mediatsiya taomilining muhim huquqiy himoyasi hisoblanadi. Tarafning huquqiy vorisi deb bir shaxsdan ikkinchi shaxsga huquq va majburiyatlar yoki majburiyatlar bir qismining o'tishi tushuniladi. Huquqiy vorislik qonun kuchi bilan, shartnoma yoki boshqa yuridik asoslarga muvofiq amalga oshirilishi mumkin [3]. Maxfiylik prinsip ayniqsa kripto-aktivlar bilan bog'liq nizolarni hal etishda juda muhim rol o'ynaydi.

Mediatsiyani qo'llash to'g'risidagi kelishuv – bitimlarning bir turi bo'lib, FKning 101-moddasiga asosan bitimlar deb fuqarolar va yuridik shaxslarning fuqarolik huquq va burchlarini belgilash, o'zgartirish yoki bekor qilishga qaratilgan harakatlariga aytiladi. FKning 353-moddasiga ko'ra ikki yoki bir necha shaxsning fuqarolik huquqlari va burchlarini vujudga keltirish, o'zgartirish yoki bekor qilish haqidagi kelishuvi shartnoma deyiladi. Mediatsiyani qo'llash to'g'risidagi kelishuv shartnomaning sharti yoki alohida kelishuv tarzida yozma shaklda tuzilishi belgilangan. Taraflar mediatsiyani nizo kelib chiqqanda yoki kelajakda kelib chiqqanda qo'llashlari haqida kelishib olishlari belgilanmoqda, shuningdek ular o'z

munosabatlaridan kelib chiqqan barcha nizolarni yoki ma'lum bir turdagi nizolarni mediatsiya qo'llab hal etishni kelishib olishlari shart. Shu bilan birga taraflar ushbu kelishuvga nizo predmeti, mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish tartibi, mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlarda taraflarning ishtirok etish shartlari, mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish muddatlari to'g'risidagi ma'lumotlarni kiritishlari mumkin.

Mediatsiya va unga taalluqli axborotning maxfiyligi muhim jihatlardan bo'lib, uning maqsadi taraflarning mediatsiya jarayonida nizo bilan bog'liq holatlarni ochiq muhokama qilib, har bir tarafning o'z manfaatlarini to'liq ifoda etib, taraflarning mediatorga bo'lgan ishonchini oshirib, o'zaro maqbul qarorga kelishga imkoniyat yaratishdir. Shu sababli ushbu moddada keltirilgan holatlarga mediatsiya ishtirokchilarining kelajakda bo'lishi mumkin bo'lgan sud, hakamlik va boshqa muhokamalarda, agar taraflar boshqacha qoida haqida kelishib olmagan bo'lsa, havola qilishi taqiqlangan.

Arbitraj – nizolarni muqobil hal qilish (ADR) shakli bo'lib, unda nizo tomonlari arbitr sifatida tanilgan neytral uchinchi shaxsga ega bo'lishga rozi bo'lib, ularning ishini ko'rib chiqadi va majburiy qaror qabul qiladi. Ushbu jarayon tez-tez sudda da'voga muqobil ravishda qo'llaniladi, chunki u tezroq, kamroq rasmiy va tejamkor bo'lishi mumkin. Arbitrajda nizoda ishtirok etuvchi tomonlar o'zlarining dalillarini hakam (arbitr)ga taqdim etadilar, so'ngra u faktlarni ko'rib chiqadi va qaror chiqaradi. Arbitrning qarori har ikki tomon uchun ham qonuniy kuchga ega va zarurat tug'ilganda sud tomonidan ijro etilishi mumkin. Arbitrajning ikki turi mavjud, jumladan, ad-hoc arbitraj va institutsional arbitraj. Ad-hoc arbitraj arbitraj jarayonining qoidalar va tartiblarini kelishib olgan tomonlarni o'z ichiga oladi, institutsional arbitraj esa arbitraj uchun qoidalar va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etuvchi arbitraj instituti tomonidan boshqariladi. Arbitraj turli sohalardagi nizolarni, jumladan, tijorat shartnomalari, mehnat nizolari, qurilish nizolari va oilaviy huquq masalalarini hal qilish uchun ishlatilishi mumkin. Bu ko'pincha o'z nizolarini hal qilishda maxfiylikni qadrlaydigan subyektlar tomonidan afzal ko'riladi, chunki arbitraj muhokamasi odatda maxfiy tartibda o'tkaziladi. Arbitrajning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u tomonlarga nizo predmeti bo'yicha o'z tajribasiga asoslanib, o'z arbitrlarini tanlash imkonini beradi. Bu suddagi da'vo bilan solishtirganda ko'proq xabardor va samarali qaror qabul qilishga olib kelishi mumkin.

Umuman olganda, arbitraj tomonlarga nizolarni an'anaviy sud muhokamasidan tashqarida hal qilishning moslashuvchan va samarali usulini taklif qiladi. Bu nizolarni adolatli va xolis hal qilish bilan birga vaqt va pulni tejash imkonini beradi.

Taraflarning kelishuvi asosida qo'llanuvchi qonunchilikni aniqlashning xususiyatlari yoki uni belgilash to'g'risidagi qoidalar, boshqacha qilib aytganda arbitraj kelishuvi yoki shartini imzolash yo'li bilan rasmiylashtirilgan kelishuvlar muhim bo'lib hisoblanadi. O'zining yuridik tabiatiga ko'ra, arbitraj kelishuvi uning turidan qat'iy nazar asosiy shartnomaga nisbatan mustaqil xarakterga ega bo'lgan fuqarolik-huquqiy shartnoma bo'lib hisoblanadi. FKning 109-moddasi 3-qismiga ko'ra, qonunda yoki taraflarning kelishuvida aniq ko'rsatilgan bitimning yozma shakliga rioya etmaslik uning haqiqiy emas deb topilishiga olib keladi. To'xtalib o'tish joizki, ishtirokchilardan hech bo'lmasa bittasi O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxsi yoki O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lgan tashqi iqtisodiy bitim, bitim tuzish joyidan qat'i nazar yozma shaklda amalga oshiriladi. 1958-yilgi Nyu-York Konvensiyasining 2-moddasi 1-bandiga ko'ra, har bir Ahdlashuvchi mamlakat, taraflar ular o'rtasida obyekt arbitraj tomonidan ko'rib chiqish predmeti bo'lishi mumkin bo'lgan biror-bir

konkret shartnomaviy yoki boshqa huquqiy munosabatlar yuzasidan yuzaga kelgan yoki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tortishuvlarni arbitrajga uzatish majburiyatini oladigan yozma kelishuvni tan oladi. Arbitraj kelishuvi matnidagi ikki ma'noli iboralarning oldini olish maqsadida, xalqaro arbitraj institutlari arbitraj kelishuvlarining namunaviy shakllarini tavsiya qiladilar, masalan, Xalqaro savdo palatasi quyidagi namunaviy arbitraj shartini qo'llashni tavsiya etadi: "Mazkur shartnoma yuzasidan vujudga keladigan har qanday tortishuvlar, Xalqaro savdo palatasining Arbitraj reglamentiga muvofiq, bir yoki bir necha arbitrlar tomonidan ushbu reglamentga mos ravishda uzil-kesil tartibga solinishlari lozim."

FK 1189-moddasining 3-qismi qo'llanuvchi huquqni nazarda tutadi, masalan, chet el arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etish to'g'risidagi Konvensiya (Nyu York, 10-iyun 1958-y.) ning 2-moddasiga muvofiq, shartnomada taraflar tomonidan imzolangan arbitraj izohi yoki arbitraj kelishuvini tuzishda yoki shartnomani xat yoki telegramma almashish yo'li bilan tuzilishi mumkin. Ushbu Konvensiyaning mazmuniga ko'ra, xar qaysi shartlashayotgan mamlakat, taraflar, ular o'rtasida obyekt arbitrajda ko'rib chiqish predmeti bo'lishi mumkin bo'lgan biron-bir shartnomaviy yoki boshqa munosabat bilan bog'liq vujudga kelgan yoki vujudga kelishi mumkin bo'lgan barcha yoki biron-bir nizolarni, arbitrajga topshirish majburiyatini oladigan yozma kelishuvni tan oladi.

Arbitraj raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarni hal qilishda hal qiluvchi vositadir. Raqamli aktivlar bozori o'sishda va rivojlanishda davom etar ekan, nizolarni hal qilishning ishonchli va samarali mexanizmiga bo'lgan ehtiyoj tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Arbitraj ushbu kontekstda bir qator afzalliklarni taqdim etadi va bu raqamli aktivlar bo'yicha nizolarni hal qilish uchun ideal tanlovdir. Arbitrajning asosiy afzalliklaridan biri uning moslashuvchanligidir. An'anaviy sud jarayonlarida jarayon uzoq va qimmatga tushishi mumkin, bu ayniqsa raqamli aktivlarning tez sur'atda rivojlanayotgan dunyosi uchun mos kelmaydi. Arbitraj tomonlarga jarayonni o'zlarining maxsus ehtiyojlariga moslashtirish, jumladan, raqamli aktivlar bo'yicha nizolar bo'yicha tajribaga ega arbitrlarni tanlash va ularning talablariga mos vaqt jadvalini belgilash imkonini beradi.

Bundan tashqari, arbitraj maxfiylikni ta'minlaydi. Sud muhokamasidan farqli o'laroq, arbitraj tomonlarga o'z nizolarini jamoatchilik e'tiboridan chetda saqlashga imkon beradi. Bu, ayniqsa, maxfiylik va xavfsizlik bilan bog'liq masalalar muhim bo'lgan raqamli aktivlar dunyosida muhim bo'lishi mumkin. Arbitraj, shuningdek, tomonlarga nizolarni hal qilish uchun neytral forumni taqdim etadi. Raqamli aktivlar bo'yicha tajriba yoki bilimga ega bo'lmagan sudyalarga ishonish o'rniga, tomonlar ushbu sohada mutaxassis bo'lgan va murakkabliklarni tushuna oladigan hakamlarni tanlashlari mumkin. Bu ko'rib chiqilayotgan masalalarni chuqur tushunadigan shaxslar tomonidan qarorlar qabul qilinishini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, arbitraj qarorlari odatda Nyu-York konvensiyasi kabi xalqaro konvensiyalar orqali bir nechta yurisdiksiyalarda ijro etilishi mumkin. Bu tomonlarga arbitraj orqali qabul qilingan har qanday qaror, ular qayerda joylashganidan qat'i nazar, qo'llab-quvvatlanishi va ijro etilishiga ko'proq ishonch hosil qiladi. Umuman olganda, arbitraj raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarni hal qilishning soddalashtirilgan va samarali usulini taklif qiladi. Uning moslashuvchanligi, konfidensialligi va ijro etilishi uni ushbu jadal rivojlanayotgan raqamli huquqlar davrida nizolarni samarali va adolatli hal etishni ta'minlash uchun bebaho vositaga aylantiradi.

Onlayn nizolarni hal qilish bu nizoni hal qilish vositasi, yarashish yoki hakamlik jarayoni bo'ladimi yoki yo'qmi onlayn texnologiyalar tomonlar o'rtasidagi nizoni hal qilishda foydalaniladigan texnologiyalar. Onlayn nizolarni hal qilishning uch bosqichi mavjud: tomonlar o'rtasidagi muzokaralar (onlayn muzokaralar), vositachilik (onlayn mediatsiya) va arbitraj. Onlayn arbitraj tushunchasi bir nechta ma'noga ega, ammo ko'pincha jarayon ishtirokchilari o'rtasida masofaviy aloqa texnologiyalaridan foydalangan holda bo'lib o'tgan hakamlik muhokamasini tasvirlash uchun ishlatiladi. Hozirgi vaqtda nizolarni onlayn hal qilish uchun ko'plab onlayn platformalar yaratilgan. Biroq Internetdagi bitimlar ko'pincha kam miqdorda amalga oshirilganligi sababli amaldagi onlayn platformalarning aksariyati kichik nizolarni hal qilishga qaratilgan. Ko'pchilik davlatlar Nyu-York konvensiyasining ishtirokchilari hisoblanadi. Shuning uchun ularning xorijiy arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etishni tartibga soluvchi qonunlari konvensiyasining tegishli qoidalariga asoslanadi. Muammo shundaki, bugungi kunda ko'p jihatdan hakamlik bitimi, hakamlik sudi qaroriga, shuningdek, onlayn protsedura tartibiga qo'yiladigan talablar nizoni an'anaviy shaklda (oflayn) hal qilishga qaratilgan. Ushbu standartlar elektron vositalarni ishlatishda yuzaga keladigan barcha xususiyatlarni hisobga olmaydi. Ushbu ishning maqsadlari uchun elektron axborot muhitida huquqiy nizolarni hal qilish tartibini rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan uchta sabab mavjud. Birinchidan, bu hakamlik bitimi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchidan, toifadagi huquqiy to'siqlar protsessual xarakterga ega, va nihoyat, onlayn arbitrajga qo'yilgan to'siqlar oxirgi qaror bilan bog'liq. Shu sababli nizolarni hal qilish uchun elektron vositalardan foydalanish protsessual talablarning buzilishi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin emas. Biroq nizoni elektron vositalar yordamida ko'rib chiqishda barcha asosiy prinsiplarga rioya qilish kerak, tomonlar an'anaviy protsedura (oflayn)dan foydalanishda bo'lgani kabi bir xil protsessual huquqlar va imkoniyatlar kafolatlanishi lozim. Onlayn nizolarni hal qilish tartibining yana bir xususiyati shundaki, tomonlar va hakamning o'zaro munosabati bilvosita -onlayn platforma orqali ro'y beradi. Bu asosiy protsessual kafolatlar va tamoyillarni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydi. Internet orqali nizolarni hal qilish protsedurasi taraflarga ishda ishtirok etish, ishda o'z pozitsiyalarini, dalillar va e'tirozlarni taqdim etish uchun teng imkoniyatlarni taqdim etishi kerak. Onlayn rejimda nizolarni hal qilish natijasida arbitraj qarori elektron shaklda amalga oshiriladi. Uning matni tomonlarga elektron pochta orqali yuborilishi yoki hakamlik sudining veb-saytiga joylashtirilishi mumkinligi to'g'risida tomonlarga majburiy ravishda xabar beriladi. Agar milliy qonun hujjatlarida hujjatning elektron shakli yozma shaklga, elektron imzo esa qo'lda yozilgan imzoga teng ekani belgilangan bo'lsa, elektron imzo bilan imzolangan arbitraj qarori to'siqlarsiz bajarilishi mumkin. Arbitraj qarorini bajarishni rad etish xavfi ushbu qarorga nisbatan qo'llaniladigan milliy qonunchilik uning shakli uchun qat'iy talablarni belgilab qo'ygan va elektron ish oqimi va elektron imzodan foydalanish to'g'risidagi qonun hujjatlari mavjud bo'lmagan taqdirdagina yuzaga keladi. Shu bois, "Xalqaro tijorat arbitraji to'g'risida"gi Qonunda onlayn tarzda nizolarni qo'rib chiqish va hal etish, shuningdek, chet el davlati arbitraj (hakamlik) sudining xalqaro tijorat va xalqaro savdo sohasidagi nizolar bo'yicha chiqargan qarorlarini tan olish va ijro etish tartibini nazarda tutish lozim. Bundan tashqari, Qonun loyihasini xalqaro me'yorlarga mos holda qabul qilishimiz lozim. Muhokama va qabul qilish bosqichida Amerika Qo'shma Shtatlari, Singapur, Gonkong, Fransiya va Dubay kabi davlatlar va shaharlarning tajribasini diqqat bilan o'rganish tavsiya etiladi. Kelajakda O'zbekistondagi xalqaro arbitrajga ko'proq e'tibor qaratilsa, huquq sohasiga katta ijobiy tomonlar keltirishi

mumkin. Mamlakatimizda nufuzli yuridik kompaniya bo'lgan "White&Case"ning kiritilishi ushbu vazifani amalga oshirishni sezilarli darajada tezlashtiradi va shu bilan birga, xalqaro nizolarni hal qilishda mamlakatimizdagi mahalliy yuridik firmalar uchun xarajatlarni kamaytiradi.

Raqamli aktivlar bilan bog'liq nizolarni hal qilish usullari haqida gap ketganda hozirgi kunda frilanserlik platformalarida qo'llaniladigan nizolarni hal qilish usullariga ham to'xtalib o'tishimiz lozim. Yaxshi bilamizki, hozirgi kunda Upwork va Fiverr kabi onlayn frilanserlik platformalari mavjud bo'lib, bunda platformalar mehnat bozori vazifasini o'taydi, ya'ni talab va taklif birlashadigan joy bo'lib, mijozlar o'z ishlarini frilanserga berishlari hamda frilanserlar ishni bajarib mutanosib haq olishlari mumkin bo'ladi. Qiziqarlisi shuki, ushbu platformalarda ham nizolar, ayniqsa frilanserlar tomonidan qilingan ishlarning sifati bilan bog'liq nizolar uchun tegishli tartibda ularni hal qilish mexanizmlar mavjud bo'lib hisoblanadi. Masalan, Upwork platformasida nizolar mustaqil mediator/ekspert tomonidan hal etiladi. Bunda mediato/ekspert platforma tomonidan tayinlanib, taraflarga kim haq yoki ham nohaq ekanligini aytmaydi, balki tavsiyalar beradi [4]. Fiverr platformasida esa ishdan qoniqmagan "sotib oluvchi" frilanserning qilgan ishi yuzasidan "Dispute resolution center" ga murojaat qilishga haqli bo'lib [5], unda ishni 10 kun davomida platforma tomonidan tayinlangan mustaqil uchinchi tomon ko'radi va tegishli qaror qabul qiladi, bunda frilanserga tushishi kerak bo'lgan pul, agar ish haqiqatdan ham sifatsiz deb topilsa, "sotib oluvchi"ga qaytariladi [6].

Yuqoridagilarni ko'rgan holda shuni aytishimiz mumkinki, O'zbekistonda domen nomining ma'muriga o'z platformasida (ayniqsa yuqoridagi frilanserlik platformalarida) nizolarni hal qilish mexanizmini yaratishning majburiyigi va bunda professional mediatorni tayinlashni majburiy qilib qo'yish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Domen nomining ma'muri domen nomini o'z nomiga ro'yxatdan o'tkazgan yuridik yoki jismoniy shaxs hisoblanib, u platformaning egasi hisoblanadi. Fiverr, Upwork yoki shu kabi pul aylanmalari, akkauntida pul turuvchi va aylanuvchi boshqa platformalar O'zbekistonda juda ko'p. Shuning, unda nizolarni hal etishda domen ma'muriga yuqorida aytilgan majburiyatlarni o'rnatish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham, "UZ" domenidagi domen nomlarini ro'yxatdan o'tkazish va ulardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizomda, domen ma'murining majburiyatlari oshirilib, unda nizolarni hal qilishning tegishli mexanizmini yaratish hamda bunda faqatgina professional mediatorlar ishtirokini ta'minlash tavsiya etiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Giacalone, M., & Arnone, G. (2024). Dispute Resolutions for Digital Assets in a Decentralized Virtual World. *Eur. J. Privacy L. & Tech.*, 117.
2. <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/mediadocuments/uncitral/ru/media%20convention%20r%200.pdf>.
3. Yuridik atamalar qomusiy lug'ati/Mas'ul muharrir H.R.Rahmonqulov//T.: "Sharq", 2003. 428-b.
4. <https://support.upwork.com/hc/en-us/sections/360002713853-Disputes>.
5. Arnone, G., & Giacalone, M. (2025). Redefining Dispute Resolution Mechanisms for Digital Assets in the Metaverse: Exploring the Role of Blockchain and Emerging Technologies. *European Journal of Law and Technology*, 16(2).
6. <https://help-pro.fiverr.com/hc/en-us/articles/16279984394001-Cancel-an-order-with-the-Resolution-Center>.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).